

ศาสตร์การดำเนินการ: ทฤษฎี รูปแบบ และ กรอบการดำเนินการ

พิกุล พรพิบูลย์¹ RN, พยด., อพย. (การพยาบาลอายุรศาสตร์-ศัลยศาสตร์)

บทคัดย่อ: การปฏิบัติตามหลักฐานเชิงประจักษ์ เป็นองค์ประกอบที่จำเป็นของการพัฒนาคุณภาพในระบบสุขภาพ ใน การดำเนินการจำเป็นต้องอาศัยกลยุทธ์หลายแห่ง มุ่งเพื่อส่งเสริม การใช้หลักฐานจากการวิจัยในคลินิก ศาสตร์การดำเนินการ เป็นแขนงหนึ่งของศาสตร์การเปลี่ยนรูป การปฏิบัติ ซึ่งได้เกิดขึ้นในสาขาต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะนำข้อค้นพบจาก การวิจัยไปสู่การปฏิบัติ บทความนี้อธิบายเกี่ยวกับคำนิยาม ทฤษฎี รูปแบบ กรอบการดำเนินการของศาสตร์การดำเนินการ พร้อมทั้งยกตัวอย่างกรอบแนวคิดสำหรับการดำเนินการ และ ขั้นตอนของกระบวนการดำเนินการ

วารสารการปฏิบัติการพยาบาลและการพดุงครรภ์ไทย 2560; 4(1): 05-12

คำสำคัญ : ศาสตร์การดำเนินการ ศาสตร์การเปลี่ยนรูป การปฏิบัติตามหลักฐานเชิงประจักษ์

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองประธานคณะกรรมการบริหารวิทยาลัยพยาบาลและพดุงครรภ์ชั้นสูงแห่งประเทศไทย สภาการพยาบาล
(วาระ พ.ศ. 2559-2560)

บทนำ

นับตั้งแต่มีการปฏิรูประบบสุขภาพในประเทศไทย เป็นต้นมา ทุกวิชาชีพด้านสุขภาพต่างก็ได้มีการส่งเสริม ให้ใช้การปฏิบัติตามหลักฐานเชิงประจักษ์ (evidence-based practices [EPBs]) หรือการใช้ผลการวิจัย (research utilization) ใน การปรับปรุงคุณภาพบริการเพื่อยกระดับ ผลลัพธ์ด้านสุขภาพของผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ แต่ใน ทางปฏิบัติก็ยังมีการใช้กันค่อนข้างน้อยและยังมี ความไม่ชัดเจนในเรื่องทฤษฎีหรือครอบแนวคิดที่ใช้ พยาบาลผู้ป่วยความรู้ความชำนาญเฉพาะทางหรือพยาบาล ผู้ปฏิบัติการขั้นสูง (Advanced Practice Nurses [APNs]) เป็นผู้ได้รับการคาดหวังว่า จะเป็นผู้นำทางคลินิกด้าน การพยาบาล เป็นผู้ได้รับการเตรียมพร้อมในการเป็น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ ดังที่ปรากฏอยู่ในสมรรถนะหลักของ APNs ที่กำหนด โดยสภากาชาดไทย¹ ซึ่งสถานบริการสุขภาพ สมควร จะได้รับประโยชน์โดยตรงจากการปฏิบัติของ APNs ในการจัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพโดยใช้หลักฐาน เชิงประจักษ์

การใช้หลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อปรับปรุงคุณภาพ การพยาบาล ถือเป็นความรู้ใหม่ในระบบการดูแล สุขภาพที่จำเป็นต้องมีการทำความเข้าใจกับศาสตร์ที่ เกี่ยวข้องทั่วโลก สมาชิกวิชาชีพการพยาบาล ตลอดจน วิชาชีพที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่ จะนำเสนอความรู้เกี่ยวกับศาสตร์การดำเนินการ เกี่ยวกับการนำหลักฐานเชิงประจักษ์หรือข้อค้นพบ จากการวิจัยไปสู่การปฏิบัติเพื่อยกระดับคุณภาพ ประกอบด้วยความหมาย ศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับ ทฤษฎี รูปแบบ และครอบการดำเนินการ เพื่อเป็น แนวทางสำหรับพยาบาลผู้ปฏิบัติการขั้นสูงในการ ดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพการพยาบาลต่อไป

ศาสตร์การดำเนินการ (Implementation Science)

ศาสตร์การดำเนินการ ผู้เขียนแปลจากคำนิยาม ศัพท์ของคำว่า Implementation Science เป็นแขนงหนึ่ง ของศาสตร์การแปลความรู้ (Translation Science)² โดยที่ ศาสตร์การแปลความรู้ หมายถึง การศึกษาค้นคว้า ที่มุ่งทำความเข้าใจในหลักการทางวิทยาศาสตร์และการ ปฏิบัติที่เป็นพื้นฐานของขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการ แปลความรู้ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนการ แปลสิ่งที่สังเกตได้จากห้องทดลองหรือคลินิกเกี่ยวกับ การวินิจฉัยและการบำบัดต่าง ๆ ไปเป็นวิธีการจัดกระทำ ที่มีประสิทธิผลในการรักษาและการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมเพื่อการปรับปรุงสุขภาพของบุคคลและ ประชาชนทั่วไป (ด้วยการทำวิจัยเชิงทดลองและกิจ ทดลองที่มีขอบเขตครอบคลุมตั้งแต่การวิจัยในห้อง ทดลองทางวิทยาศาสตร์ การวิจัยทางคลินิก ไปจนถึง การวิจัยประยุกต์) การเผยแพร่ความรู้และการนำ ความรู้ไปใช้ในทางปฏิบัติ³ ซึ่งในปัจจุบันมีคำที่นิยม ใช้และมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายที่คล้ายกัน กับศาสตร์การแปลความรู้ ได้แก่ คำว่า การแปลความรู้ (knowledge translation) การนำวัตกรรมมาใช้ (adoption of innovation) การปรับปรุงคุณภาพ (quality improvement) ศาสตร์การปรับปรุง (improvement science) และ ศาสตร์การดำเนินการ (implementation science)²

คำว่า implementation แปลว่า การดำเนินการ หมายถึง ชุดของกิจกรรมในการดำเนินงานที่ออกแบบ มาเพื่อให้โปรแกรมที่กำหนดไว้ถูกนำไปปฏิบัติจน บังเกิดผล เป็นชุดกิจกรรมที่มีรายละเอียดของวิธีการ ปฏิบัติอย่างเพียงพอและชัดเจน ซึ่งในการดำเนินการ จะประกอบด้วยกิจกรรม 2 ระดับ คือ กิจกรรมระดับ ปฏิบัติในการจัดกระทำ (intervention-level activities) กับกิจกรรมในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ

(implementation-level activities) และการประเมินผลลัพธ์กีประกอบด้วย 2 ระดับ เช่นกัน คือ ผลลัพธ์ของการจัดการทำการดูแล (intervention outcomes) กับ ผลลัพธ์ของการดำเนินการ (implementation outcomes)⁴ เพื่อให้เกิดความเข้าใจดีเจนยิ่งขึ้น ผู้เขียนขออภัยตัวอย่างดังนี้

กิจกรรมในระดับของการจัดการทำการดูแล (intervention) ก็คือ วิธีปฏิบัติที่ดีตามที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ต้องการนำมาแทรกแซงวิธีการเดิม เช่น วิธีปฏิบัติในการป้องกันการผลัดตกหลุมในโรงพยาบาล ส่วนกิจกรรมในระดับดำเนินการ (implementation) ก็คือ การดำเนินงานของผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีความเข้าใจและพร้อมใจกันเปลี่ยนแปลง การปฏิบัติตามหลักฐานเชิงประจักษ์ เช่น การเตรียมความพร้อมของหน่วยบริการ การทำความเข้าใจกับผู้ปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการตามหลักฐานเชิงประจักษ์ การจัดบรรยายศาสและสภาพแวดล้อมเพื่อให้มีการปฏิบัติของทุกฝ่ายอย่างสม่ำเสมอ และการสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงาน เป็นต้น

ศาสตร์การดำเนินการ หรือ implementation science หมายถึง การศึกษาทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับวิธีส่งเสริมการใช้ข้อค้นพบจากการวิจัยและหลักฐานเชิงประจักษ์อื่น ๆ อย่างเป็นระบบในงานประจำ เพื่อปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิผลของการบริการสุขภาพและการดูแล⁵ ศาสตร์การดำเนินการ เป็นความรู้ที่ว่าด้วยกระบวนการนำความรู้ใหม่ หลักฐานเชิงประจักษ์ หรือ นักกรรมใหม่ไปดำเนินการปรับปรุงการปฏิบัติเพื่อยกระดับผลลัพธ์ที่ดีขึ้น ความรู้ดังกล่าวเกิดขึ้นจากการพยายามค้นหาปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการนำวิธีการปฏิบัติที่มีประสิทธิผล (effective intervention) ไปใช้ในสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน มากเกี่ยวข้องกับผู้ปฏิบัติและผู้มีส่วนได้

ส่วนเสียหลายฝ่าย ภายใต้หน่วยงานหรือองค์กร ใน การดำเนินการมักประกอบด้วยการใช้ทฤษฎี รูปแบบ และกรอบแนวคิด โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะปรับปรุงกระบวนการนำหลักฐานเชิงประจักษ์จากผลการวิจัย ไปสู่การปฏิบัติประจำวันภายใต้บริบทของการบริการ และนโยบายที่มีอยู่ ศาสตร์การดำเนินการ จึงเป็นการศึกษาทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ของการดำเนินการ ใช้หลักฐานเชิงประจักษ์⁶ ศาสตร์การดำเนินการในระบบสุขภาพ จึงว่าด้วยการเชื่อมโยงระหว่างวิธีการดูแลรักษาที่มีประสิทธิผล การปฏิบัติ และ ผลลัพธ์ในผู้ป่วย²

ทฤษฎี รูปแบบ และกรอบดำเนินการในศาสตร์การดำเนินการ

ความรู้ในศาสตร์การดำเนินการได้มาจากการศึกษาในปรากฏการณ์จริงด้วยวิธีการทำงานวิทยาศาสตร์ คือ มาจากการสังเกต ค้นคว้าและทดลองเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริม (enhancing) การนำความรู้ที่เป็นข้อค้นพบจาก การวิจัยและหลักฐานเชิงประจักษ์อื่น ๆ ไปสู่การปฏิบัติในงานประจำเพื่อปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิผลของบริการสุขภาพ⁷ ศาสตร์การดำเนินการเกิดขึ้นเพื่อตอบโจทย์ที่ท้าทายของการปฏิบัติตามหลักฐานเชิงประจักษ์ หรือการใช้ผลการวิจัยเพื่อยกระดับผลลัพธ์ในระบบบริการสุขภาพ ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนการปฏิบัติที่มีความซับซ้อนในสถานการณ์จริง (empirically driven) ซึ่งในระยะเริ่มแรก การศึกษาการดำเนินการมักจะไม่ได้ใส่ใจในทฤษฎีที่ใช้เป็นฐานในการดำเนินการหรือมีเพียงส่วนน้อยที่มีการอ้างอิงถึงกรอบแนวคิดทฤษฎี ซึ่งเป็นที่มาของกลยุทธ์ที่นำมาใช้ในการดำเนินการ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามหลักฐานเชิงประจักษ์ การไม่มีกรอบทฤษฎีหรือรูปแบบที่ชัดเจนในการดำเนินการทำให้เป็นการยากที่จะอธิบายถึงปัจจัยหรือสาเหตุของความสำเร็จหรือความล้มเหลว และเป็นการยากที่จะ

นำนายนายและยืนยันผลที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนเป็นการยากที่จะพัฒนากลยุทธ์ที่จะทำให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น⁸

ความยากในการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับศาสตร์การดำเนินการ โดยเฉพาะการประเมินผลหรือยืนยันผลการดำเนินการ คือ การไม่มีภาษาที่ใช้ร่วมกัน และไม่มีทฤษฎี รูปแบบ และครอบดำเนินการที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน⁴ ในรอบสิบปีที่ผ่านมา ได้มีความตระหนักรู้มากขึ้นในการที่จะแสวงหาทฤษฎี รูปแบบ และครอบแนวคิดที่ใช้เป็นฐานในการออกแบบการดำเนินการ ตลอดจนการเลือกกลยุทธ์ที่นำมาใช้ ในปัจจุบันการศึกษาการดำเนินการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ เริ่มมีการใช้ทฤษฎีซึ่งส่วนใหญ่เป็นการยึดมานาคศาสตร์ แขนงต่าง ๆ เช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา และทฤษฎีองค์กร นอกจากนี้ยังมีทฤษฎี รูปแบบ และครอบดำเนินการ ที่เกิดขึ้นภายในศาสตร์การดำเนินการเอง⁷

ผลการศึกษาทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ เกี่ยวกับทฤษฎี รูปแบบ และครอบดำเนินการในศาสตร์การดำเนินการ⁷ สรุปว่าตุ่ประสังค์ของการใช้ทฤษฎีได้ 3 ประการ คือ 1) เพื่ออธิบายและเป็นแนวทางในการแปลงข้อค้นพบจากการวิจัยไปสู่การปฏิบัติ 2) เพื่อทำความเข้าใจและอธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ของการดำเนินการ และ 3) เพื่อประเมินผลการดำเนินการ นอกจากนี้ การสังเคราะห์ผลการทบทวนดังกล่าว ยังสามารถจัดกลุ่มทฤษฎีที่ใช้ในศาสตร์การดำเนินการ ออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

1) รูปแบบกระบวนการ (process models) มุ่ง อธิบายขั้นตอนต่าง ๆ ของการแปลงข้อค้นพบจากการวิจัยไปสู่การปฏิบัติ รู้จักกันแพร่หลายว่า เป็นรูปแบบการใช้ผลการวิจัย (research utilization models) เช่น the Stetler Model, the ACE Star Model of Knowledge Transformation, the Knowledge-to-Action Model, the Iowa Model, the Ottawa Model เป็นต้น

2) ครอบแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ของการดำเนินการ (determinant frameworks) เช่น ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านลิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจเป็นปัจจัยสนับสนุน หรือเป็นอุปสรรค เป็นครอบแนวคิดที่ช่วยให้ผู้ดำเนินการเข้าใจบริบทของการเปลี่ยนแปลงการยอมรับหรือปฏิเสธการเปลี่ยนแปลง

3) ทฤษฎีดั้งเดิม (classic theories) ที่ยึดมานาคศาสตร์ทางจิตวิทยา สังคมวิทยา และทฤษฎีองค์กร เช่น ทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีเกี่ยวกับการคิดเชิงเหตุและผลและการตัดสินใจ และทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ เป็นต้น

4) ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินการ (implementation theories) ซึ่งพัฒนาขึ้นมาในศาสตร์การดำเนินการจากการสังเกตและการทดลองปฏิบัติโดยนักวิจัยที่เป็นผู้ดำเนินการ เช่น ทฤษฎีเกี่ยวกับบรรยากาศในการดำเนินการ (implementation climate) หรือ ความพร้อมขององค์กร (organization readiness) เป็นต้น

5) ครอบแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผล (evaluation frameworks) เพื่อการยืนยันผลลัพธ์ของการดำเนินการ

ครอบแนวคิดสำหรับการดำเนินการตามโปรแกรม

ในบทความนี้ได้ยกตัวอย่างการครอบแนวคิดสำหรับการดำเนินการ (a conceptual framework for implementation) เป็นการดำเนินการเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงตามหลักฐานเชิงประจักษ์หรือผลการวิจัยที่ได้จัดทำและกำหนดโปรแกรมการปฏิบัติไว้เป็นอย่างดีแล้วเป็นครอบแนวคิดที่เสนอโดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ แห่งเครือข่ายวิจัยการดำเนินการแห่งชาติ สถาบันสุขภาพจิต มหาวิทยาลัยเช้าท์ฟลอริดา⁴ ได้เสนอครอบแนวคิดการดำเนินการที่ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1. แหล่งที่มา (source) ของแนวปฏิบัติหรือโปรแกรมซึ่งได้มีการพัฒนามาแล้ว จากการทบทวน หลักฐานเชิงประจักษ์ หรือผลการวิจัย เป็นโปรแกรม หรือแนวปฏิบัติใหม่ที่ต้องการนำไปดำเนินการใน สถานการณ์จริง

2. เป้าหมายปลายทาง (destinations) ของการ ดำเนินการ ได้แก่ ผู้ปฏิบัติแต่ละคน และหน่วยงาน หรือองค์กรที่จะนำโปรแกรมหรือแนวการปฏิบัติไป ดำเนินการ

3. ผู้เชื่อมโยงการสื่อสารดำเนินการ (communication links) ได้แก่ ผู้รับผิดชอบการดำเนินการ ผู้นำทีมหรือคณะทำงาน เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

4. กลไกการให้ข้อมูลย้อนกลับหรือการคืนข้อมูล (feedback mechanism) ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการ ทำงานของผู้ปฏิบัติ ของคณะทำงาน และการเปลี่ยนแปลง ในองค์กร ที่สะท้อนโดยผู้เกี่ยวข้อง ผู้จัดการ และ ผู้ดำเนินการ

5. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินการ (influence) เช่น ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประวัติศาสตร์ และจิตสังคม ที่มีผลต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง ต่อองค์กร และต่อระบบงาน

กรอบแนวคิดดังกล่าว สามารถใช้เป็นกรอบในการวางแผนการจัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพตาม หลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อการออกแบบกิจกรรมการ ดำเนินการและกำกับติดตามเพื่อให้เกิดการดำเนิน การอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนในกระบวนการของการดำเนินการปฏิบัติ ตามหลักฐานเชิงประจักษ์

การดำเนินการเพื่อการปฏิบัติตามหลักฐานเชิง ประจักษ์ อาจจัดทำในรูปของโปรแกรมกิจกรรม หรือ แนวปฏิบัติทางคลินิก เป็นกระบวนการที่เป็นพลวัตร

แต่ก็มีขั้นตอนในกระบวนการของการดำเนินการ (stages of implementation process) ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน⁴ ได้แก่

1. ขั้นตอนการสำรวจและตัดสินใจนำมายใช้ (exploration and adoption) การสำรวจสถานการณ์ ในหน่วยงานหรือองค์กรเพื่อประเมินความเป็นไปได้ ในการนำนวัตกรรมที่เป็นโปรแกรมหรือแนวปฏิบัติใหม่ มาใช้ เพื่อประเมินความสอดคล้องกันระหว่างแนว ปฏิบัติใหม่กับความต้องการของผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้อง ทุกฝ่าย มีการเผยแพร่และทำความเข้าใจกับโปรแกรม หรือแนวปฏิบัติใหม่ หลังจากนั้นก็มีการสร้างความ ตระหนักรถึงความจำเป็นของการเปลี่ยนแปลง ในขั้นตอนนี้ อาจมีการใช้หลักทฤษฎีด้านการตลาดมาช่วยให้เกิด ความสนใจและเห็นประโยชน์ของการเปลี่ยนแปลง และดำเนินการให้ข้อมูลและโน้มน้าวให้มีการตัดสินใจนำมายใช้ในองค์กรมีการเตรียมมองค์กร คณะทำงาน และทรัพยากรที่จำเป็น

2. การติดตั้งโปรแกรม (program installation) เป็นขั้นตอนเตรียมความพร้อมสำหรับการดำเนินการ ตามโปรแกรม เช่น เตรียมทีมงานผู้ปฏิบัติโดยการ อบรมและพัฒนาทักษะที่จำเป็น เตรียมอุปกรณ์ที่ จำเป็น เตรียมงบประมาณ คู่มือ แบบบันทึก การสนับสนุน ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ เตรียมสถานที่ และ โครงสร้างของระบบบริการ เป็นต้น

3. การเริ่มดำเนินการ (initial implementation) เป็นขั้นตอนที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจมีปฏิกรรม ของผู้ปฏิบัติและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ดำเนินการต้องมี การจัดการการเปลี่ยนแปลง มีการกำกับติดตาม รับฟัง ปัญหาและแก้ไขอย่างต่อเนื่อง การเริ่มดำเนินการเป็น ขั้นตอนที่ค่อนข้างยุ่งยาก การดำเนินการตามโปรแกรม หรือตามแนวปฏิบัติในระยะนี้ จะยังไม่มีเสถียรภาพ จำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีการปฏิบัติอย่าง

สม่ำเสมอและพร้อมเพรียง เช่น การให้ข้อมูลสะท้อนกลับ การชี้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น การชมเชยหรือให้รางวัล การรับฟังความคิดเห็น การนิเทศและกำกับติดตามในลักษณะเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการโดยเร็ว

4. การปฏิบัติอย่างเต็มรูปแบบ (full operation) ขั้นตอนนี้ผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีการยอมรับการปฏิบัติตามโปรแกรมหรือแนวปฏิบัติเป็นงานประจำ หรือเป็นการปฏิบัติตามปกติ ผู้ปฏิบัติเริ่มมีความชำนาญในการปฏิบัติตามวิธีในโปรแกรม ขั้นตอนนี้ถือว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างสมบูรณ์เกิดขึ้น

5. การเกิดนวัตกรรม (innovation) เมื่อผู้ปฏิบัติ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานประจำเป็นไปตามโปรแกรมหรือแนวปฏิบัติแล้ว และมีการดำเนินการต่อเนื่องไปเรื่อยๆ จนเกิดการเรียนรู้และเห็นช่องทางในการปรับปรุง และพัฒนารูปแบบการปฏิบัติใหม่ขึ้นมาได้ ทั้งนี้ โดยมีการยึดผลลัพธ์เป็นสำคัญ

6. เกิดความยั่งยืน (sustainability) เป็นขั้นตอนที่การดำเนินการถึงจุดที่การปฏิบัติตามโปรแกรมหรือแนวปฏิบัตินั้นได้ถูกนำไปเป็นงานประจำ ผู้ปฏิบัติมีความชำนาญ และเกิดผลลัพธ์ที่ดีตามที่คาดไว้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะคงอยู่อย่างนี้ไปเป็นระยะเวลาค่อนข้างยาวนาน

ขั้นตอนการดำเนินการดังกล่าว สามารถนำไปเป็นกรอบการดำเนินการส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักฐาน เชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญของพยาบาล ผู้ปฏิบัติการขั้นสูง สามารถนำไปจัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพและผลลัพธ์การดูแลผู้รับบริการกลุ่มเป้าหมาย ที่มีประสิทธิภาพต่อไป

สรุป

ศาสตร์การดำเนินการ เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการใช้ผล

การวิจัยหรือหลักฐานเชิงประจักษ์ในรูปแบบอื่น เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติในระบบการดูแลสุขภาพ เพื่อปรับปรุงผลลัพธ์การดูแลและผลลัพธ์ต่อองค์กร เป็นกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างนวัตกรรม หรือข้อค้นพบใหม่ การปฏิบัติ และผลลัพธ์ที่ดี ซึ่งจำเป็นต้องมีทฤษฎี รูปแบบ และครอบการดำเนินการเป็นพื้นฐาน ทั้งนี้ เพื่ออธิบายกระบวนการดำเนินการ ปัจจัยที่มีอิทธิพล ขั้นตอนและกลยุทธ์ต่างๆ ที่ใช้ในการดำเนินการ และการประเมินผลลัพธ์ของการดำเนินการ เป็นองค์ความรู้ที่พยาบาลผู้ปฏิบัติการขั้นสูงจำเป็นต้องเข้าใจและสามารถใช้ประโยชน์ได้

เอกสารอ้างอิง

1. สถาการพยาบาล. ขอบเขตของการปฏิบัติการพยาบาล ขั้นสูงและสมรรถนะของผู้ปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง. Available from: <http://www.tnc.or.th/diploma/page-3.html>
2. Newhouse R, Bobay K, Dykes PC, Stevens KR, Titler M. Methodology issues in implementation science. *Medical Care* 2013; 51, S32–S40 doi101097/MLR.0b013e31827feeca Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23502915>
3. National Center for Advancing Translational Science. 2015. **Translational Science Spectrum**. Available from: <https://ncats.nih.gov/translation/spectrum>
4. Fixsen DL, Naoom SF, Blase KA, Friedman RM, Wallace F. Implementation research: A synthesis of the literature. Tampa, FL: University of South Florida, Louis de la Parte Florida Mental Health Institute, The National Implementation Research Network (FMHI Publication #231); 2005. Available from :<http://www.incredibleyears.com/wp-content/uploads/implementation-research.pdf>

5. Eccles MP, Mittman BS. Welcome to implementation science. **Implementation Science** 2006; 1:1 doi: 10.1186/1748-5908-1-1 Available from: <http://www.implementationscience.com/content/1/1/1>
6. Kelly B. Implementing implementation science: Reviewing the quest to develop methods and frameworks for effective implementation. **J Neurol Psychol.** 2013; 1(1): 5.
7. Nilsen P. Making sense of implementation theories, models and frameworks. **Implement Sci.** 2015; 10: 53. Published online 2015 Apr 21. doi: 10.1186/s13012-015-0242-0 Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4406164/>
8. Moullin JC, Sabater-Hernández D, Fernandez-Llimos F, and Benrimoj S. A systematic review of implementation frameworks of innovations in healthcare and resulting generic implementation framework. **Health Research Policy and Systems** 2015;13:16. DOI 10.1186/s12961-015-0005-z Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4364490/>
9. Stetler CB. Stetler model. In: Rycroft-Malone J, Bucknall T, editors. **Models and Frameworks for Implementing Evidence-Based Practice: Linking Evidence to Action.** Oxford: Wiley-Blackwell; 2010. p. 51–82.

ศาสตร์การดำเนินการ: ทฤษฎี รูปแบบ และ กระบวนการดำเนินการ

Implementation Science: Theories, Models, and Frameworks

Pikul Phornphibul¹ RN, DNS, Dip. APMSN

Abstract: Evidence-based practice is considered as an essential component of quality improvement in healthcare system. Multifaceted implementation strategies are needed to promote use of research evidence in clinical setting. Implementation science as a branch of knowledge translation has emerged across multiple disciplines with the aim of bringing research findings to practice. This article describes an implementation science, in terms of definitions; theories, models, and frameworks. An example of conceptual framework for implementation and stages of implementation process are provides.

Thai Journal of Nursing and Midwifery Practice 2017; 4(1): 05-12

Keywords: implementation science, translation science, evidence-based practice

¹Assistant Professor, Faculty of Nursing, Chiang Mai University

Vice Chairperson, Executive Committee of the College of Advanced Practice Nurse and Midwife of Thailand, (2016-2017)